

OTDK-dolgozat

2025

PARTIUMI KERESZTÉNY EGYETEM
GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR

MEZŐGAZDASÁGI BIZTOSÍTÁSOK FEJLŐDÉSE
MAGYARORSZÁGON
DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL INSURANCE IN HUNGARY

Vas Virág

Konzulens: Dr. Fogarasi József

Dr. Lakatos Artur Loránd

Kézirat lezárásának dátuma: 2024.12.05

TARTALOM

BEVEZETÉS	1
1. A MAGYARORSZÁGI MEZŐGAZDASÁGI BIZTOSÍTÁSI RENDSZER MŰKÖDÉSE.....	2
1.1. A magyar mezőgazdaság rövid bemutatása.....	2
1.2. Mezőgazdasági természeti kockázatok és kezelése.....	4
1.3. Mezőgazdasági biztosítási rendszer	8
2. A BIZTOSÍTÁSOK SZEREPE A MEZŐGAZDASÁGI KOCKÁZAT KEZELÉSBEN.....	12
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	14
4. A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI BIZTOSÍTÁSI RENDSZER FEJLŐDÉSÉNEK ELEMZÉSE.....	14
5. KÖVETKEZTETÉSEK	23
FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK.....	25
MELLÉKLETEK.....	28

Ábrajegyzék

1.Ábra: A gazdaságok számának alakulása 2010-2023 (ezer darab)	2
2.Ábra: A gazdaságok megoszlása legfőbb tevékenységük típusa szerint 2010-2023	3
3.Ábra: Aszályal érintett területek változása 2018-2023 (ezer km ²)	6
4.Ábra: Biztosított gazdaságok számának alakulása 2018-2023	14
5.Ábra: Díjbefizetések Díjtámogatott és kiegészítő díjtámogatotthoz 2018-2023 (MFt).....	15
6.Ábra: Befizetett díj változása 2018-2023 (MFt)	16
7.Ábra: Biztosított terület változása nem díjtámogatott és díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (ha)	17
8.Ábra: Biztosított terület változása nem díjtámogatott és szétbontott díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (ha)	18
9.Ábra: Kárfizetés Díjtámogatott és kiegészítő díjtámogatotthoz 2018-2023 (MFt)	19
10.Ábra: Kárfizetés változása nem díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (MFt).....	19
11.Ábra: Kárfizetés változása Nem díjtámogatott és díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (MFt)	20
12.Ábra: Kárhányad változás nem díjtámogatott és szétbontott díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (%).....	21
13.Ábra: Kárhányad változás nem díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (%).....	22

BEVEZETÉS

A mezőgazdaság a magyar gazdasági élet egyik alapvető, hagyományokban gazdag és meghatározó gazdasági szerepet játszó ágazata.

Az éghajlatváltozás folyamata világszerte jelentős kihívást jelent a kockázatkezelési és biztosítási rendszerek számára. Az egyre szélsőségesebb időjárási viszonyok gyakran előidéznek korábban nem látott mértékű károkat, kiváltképpen a mezőgazdaságban, ami az időjárásnak leginkább kitett ágazat. Ez azonban rendkívül megterheli a meglévő kockázatkezelési és biztosítási hálókat, mivel azoknak alkalmazkodniuk kell az újabb és súlyosabb kihívásokhoz. Különböző kockázati transzferek az utóbbi évek pénzügyi innovációinak köszönhetően egyre elterjedtebbek lettek a mezőgazdasági biztosítási ajánlatok, s ennek az innovációnak köszönhetően a kockázatok is rugalmasabban kezelhetőek.

Fontos eredményeként 2012-ben új, kétpilléres mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer lépett életbe. Második pillére a biztosítási díjtámogatás, amely lehetővé teszi a mezőgazdasági termelők számára, hogy támogatást kapjanak a megkötött növénybiztosítások díjához. (Füzesi, 2017)

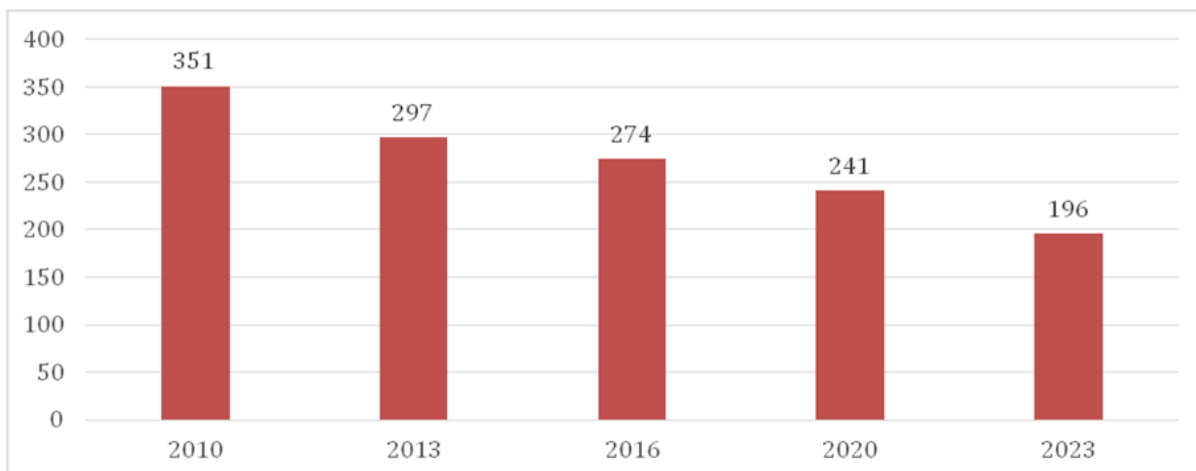
Ezzel együtt fontos megérteni és elemzően vizsgálni a mezőgazdasági biztosítások jelenlegi helyzetét Magyarországon. A szakdolgozatnak a célja, hogy átfogó képet adjon a biztosítási szektor szerepéről a mezőgazdasági termelésben, a jelenlegi elérhető biztosítási termékekről és fedezetekről, és ezek alapvető problémáiról. Kutatásomban a 2018 és 2023 közötti időszak mezőgazdasági biztosításoknak változásait vizsgáltam, azzal a céllal, hogy bemutassam, mely tényezők gyakorolhatják a legnagyobb hatást ezekre a változásokra. Dolgozatomban részletesen bemutatom a magyarországi mezőgazdasági biztosítási rendszer működését, különös figyelmet fordítva a hazai mezőgazdasági termelés során felmerülő kockázatok kezelésére. A hangsúly azon van, hogy ezek a kockázatok miként jelennek meg a biztosítók ajánlataiban. Ezt követően bemutatom a vizsgálat eredményeit, és válaszolok a hipotéziseimre. Végül megfogalmazom a következtetéseimet és javaslataimat, amelyek segíthetik a mezőgazdasági szereplőket a hatékonyabb biztosítási lehetőségek kiválasztásában.

1. A MAGYARORSZÁGI MEZŐGAZDASÁGI BIZTOSÍTÁSI RENDSZER MŰKÖDÉSE

1.1. A magyar mezőgazdaság rövid bemutatása

A mezőgazdaság az emberiség egyik legrégebbi tevékenysége, amely az évezredek során jelentős változásokon ment keresztül. Napjainkban azonban a mezőgazdaság új kihívásokkal néz szembe, amelyeket meg kell oldani, ha fenntartható és hatékony módon akarja ellátni a világ növekvő népességét.

A KSH adatai szerint, 2023. június 1-jén az országban összesen 196 ezer agrárgazdaság működött, ami 45 ezerrel kevesebb, mint három évvel korábban, azaz 19%-kal alacsonyabb. Ez a gazdaságok számának csökkenése az elmúlt időszakban jelentősen felgyorsult, összességében pedig az előző tíz évhez képest 100 ezerrel kevesebb gazdaság működik. (KSH, Agrárium, 2023)

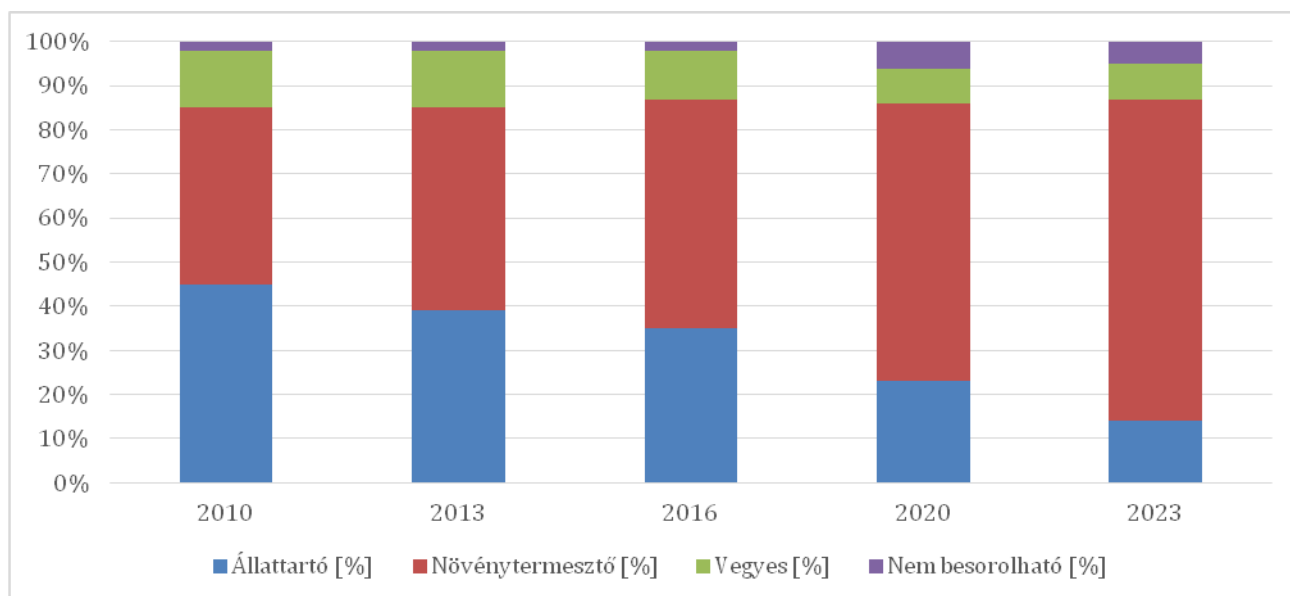

1.Ábra: A gazdaságok számának alakulása 2010-2023 (ezer darab)

Forrás: Saját szerkesztés a Központi Statisztikai Hivatal, Agrárium, 2023 alapján

A mezőgazdaság kulcsfontosságú termelés szempontja a jó minőségű termőföld. Magyarország egyik legfontosabb erőforrása a kiváló minőségű termőföld, annak hatékony kihasználásához elengedhetetlen a szaktudás, a jól képzett munkaerő és a folyamatos technológiai innováció. Az ország rendelkezésére álló termőföld mennyisége lehetővé teszi a belső piac kielégítését kiváló minőségű élelmiszerekkel, sőt, a mezőgazdasági termékek magas minősége révén jelentős az export is. (Kiss M., 2024) Magyarországon a növénytermesztés leggyakrabban termesztett növényei közé tartoznak a gabonafélék, mint például a búza, kukorica, árpa, köles, zab, rozs és triticales. 2023-ban Magyarország mezőgazdasági területein 2 405 578 hektáron termesztettek gabonaféléket. (KSH, 2024) A földhasználat rendkívül sokrétűen oszlik meg a különböző művelési ágak között, mivel a

mezőgazdasági területek nemcsak a növénytermesztést szolgálják, hanem többek között az erdők, nádasok, legelők és szőlőültetvények számára is helyet kell biztosítaniuk.

2.Ábra: A gazdaságok megoszlása legfőbb tevékenységük típusa szerint 2010-2023

Forrás: Saját szerkesztés a KSH, Agrárium, 2023 alapján

Az alacsony, mindössze 7,8%-os vegyes gazdaságok aránya miatt az állattartóknak többségének gazdaságon kívülről kell gondoskodnia állományuk takarmány szükségleteiről. 2023-ban a növénytermesztő gazdaságok aránya már elérte a 73%-ot, ami 10 százalékponttal magasabb, mint három évvel korábban. Eközben az állattartók aránya tovább csökkent, így ők mindössze az összes gazdaság 14%-át teszik ki. Ez azt igazolja, hogy az állattenyésztés aránya folyamatosan csökken, míg a növénytermesztés területe egyre dominánsabbá válik az agrárgazdaságban.

Az ország területének 55%-át a mezőgazdaság teszi ki, ami az uniós országok között magasan kiemelkedik. A mezőgazdasági területek szerkezetében az elmúlt években nem történt jelentős változás, a teljes terület 82%-a továbbra is szántóföld (4,2 millió hektár), 16%-a pedig gyepterület (793 ezer hektár). A gyümölcsültetvények területe meghaladta a 83 ezer hektárt, míg a szőlőterület valamivel 60 ezer hektár alatt maradt. Az ország mezőgazdasági területe 2023-ban meghaladja az 5,1 millió hektárt, ami lényegében megegyezik az egy évvel korábbival.

A mezőgazdaságnak nemcsak gazdasági és környezeti, hanem társadalmi és politikai kihívásokkal is szembe kell néznie. A vidéki területek elnéptelenedése és a fiatalok kivonulása a mezőgazdaságból komoly aggodalomra ad okot. A 65 éves vagy idősebb vezetők aránya 2020-ban 35% volt, ami 2024-re 37%-ra nőtt. Az irányítók 23%-a a 45–54 éves, és szintén 23%-a az 55–64 éves korcsoportba tartozik.

A mezőgazdaság teljes kibocsátásának volumene 25%-kal gyarapodott, ez az Európai Unió 27 országa közül jelentősen magasnak számít. A hangsúlyos magyarországi volumennövekedéséhez az előző év aszályos időszaka miatti alacsony bázis és az idei év átlagosnál magasabb gabonatermelése járult hozzá. (KSH, Helyzetkép, 2023)

Magyarországon 2023-ban a bruttó hazai termék (GDP) 0,9%-kal alulmaradt az előző évhez képest. A GDP volumenét a mezőgazdaság 2,2 százalékpontos növekedéssel támogatta, miközben az ipar 1,0, a szolgáltatások 0,9, valamint az építőipar 0,3 százalékponttal csökkentette. (KSH, Helyzetkép, 2023)

1.2. Mezőgazdasági természeti kockázatok és kezelése

„A kockázat szikár definíciója szerint az valamely (negatív) esemény bekövetkezése gyakoriságának (valószínűségének) és az esemény (negatív) következményei mértékének a szorzatát jelenti.” A kockázat fogalmát el kell különíteni a kockázat észlelésének és társadalmi megítélésének vonatkozásától. Az eltérést az okozza, hogy a gyakoriság és a súlyosság előzetes értelmezése során lényeges különbségek mutatkoznak a társadalmi érzékelés és a tudományos valószínűség alapján készült előrejelzések értékelése között. (Fleischer, 2006)

„A kockázat a döntésekhez kapcsolódó kár, veszteség bekövetkezésének lehetősége (valószínűsége). A kockázat a bizonytalanság következménye, ami abból származik, hogy hiányos ismeretekkel rendelkezünk a döntések kimenetelét befolyásoló véletlen jövőbeli eseményekről, illetve nem tudjuk azokat pontosan előre jelezni.” A kockázat két alapvető jellemzője a valószínűség és az alsóági kockázat (downside risk), amely a nagy veszteségek bekövetkezésének lehetőségét jelenti, és akár egy vállalkozás további működését is veszélyeztetheti. Ha a kockázatok egész közösségek, régiók vagy ágazatok gazdasági túlélését fenyegetik, akkor már krízishelyzetről beszélhetünk. A mezőgazdaságban két fő kockázattípust különböztetünk meg: termelési kockázatot és árkockázatot. A termelési kockázat a termésátlagok ingadozásához kapcsolódik, amely elsősorban az időjárás hatásának, de a növényi és állati kártevők, valamint betegségek jelenlétének is tulajdonítható. Az árkockázat pedig az árak ingadozásából ered: a jövedelmezőséget nemcsak a termelői árak változása, hanem az inputköltségek ingadozása is jelentősen befolyásolja. (AKI, 2009)

A kockázat alól senki sem vonhatja ki magát, a gazdaság minden területén jelen van. A mezőgazdasági ágazatban számos megoldás áll rendelkezésre a kockázatok és káresemények kezelésére, kezdve a mezőgazdasági biztosításoktól, a jövedelemgaranciától

nyújtó rendszereken és intervenciós eszközökön át, egészen a tőzsdei határidős és opciós ügyletekig. (Nagy, 2012)

A mezőgazdasági biztosítások elméleti alapját vizsgálva, két alapvető szempontot kell figyelembe venni. Az első annak feltárása, hogy miként kezelhetők a mezőgazdasági termelés során felmerülő kockázatok, ezek típusai, intenzitása és előfordulásának gyakorisága, hogyan biztosíthatók ezek a kockázatok, valamint milyen technikai követelmények szükségesek ahhoz, hogy vonzó biztosítási ajánlatot lehessen nyújtani a potenciális ügyfelek számára. A második tényező arra összpontosít, hogyan lehet hozzájárulni a mezőgazdasági károk megelőzéséhez, mérsékléséhez és csökkentéséhez, és milyen mértékben és hogyan lehet bevonni az állami és magánszereplőket, valamint a nemzetközi és hazai szervezeteket ezekbe a folyamatokba. (Lakatos, 2021)

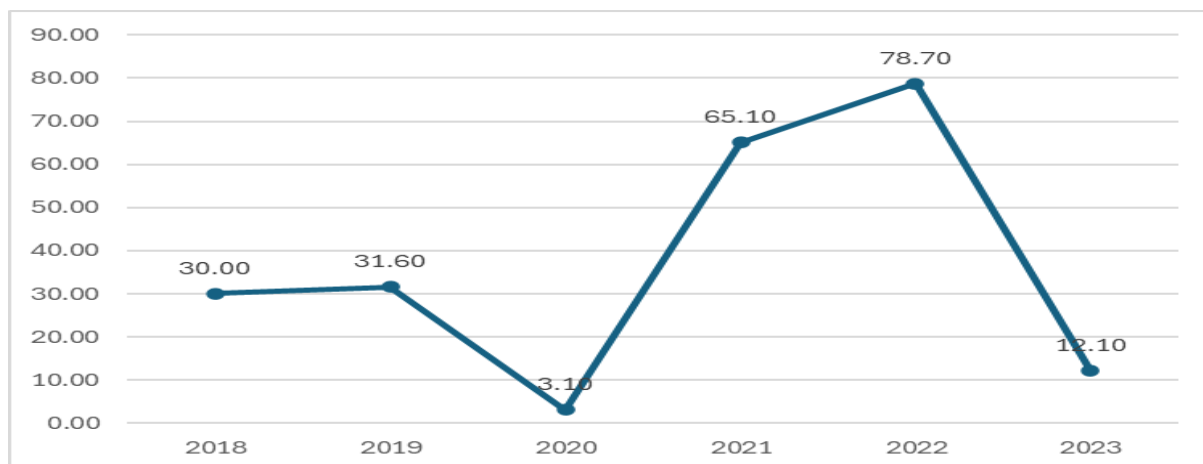
Magyarországon szinte minden évben tapasztalható valamilyen szélsőséges időjárási jelenség, amelynek hatásai különösen a mezőgazdasági termelőket érintik. A mezőgazdasági termelés jellemzői miatt ebben az ágazatban olyan kockázati tényezők is felmerülnek, amelyek más iparágakban alig, vagy csak minimálisan vannak jelen. (Buzás, 2000; Balogh et al., 2007; Gál – Komlósi, 2010). A jövőben is számolni kell hasonló előreláthatatlan természeti katasztrófák megjelenésével, és kiemelten fontos ismerni ezek kockázatának kezelését. Napjaink mezőgazdaságának egyik legnagyobb kihívása az éghajlatváltozás hatásainak kezelése. A szélsőséges időjárási események, például a hosszú aszályok vagy a heves esőzések komoly károkat okozhatnak a termésben és a termelésben.

A globális felmelegedés következtében a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban az északi területeken hamarabb kezdődhet a vegetációs időszak, ami azt eredményezheti, hogy a mezőgazdasági termelés során a tavaszi ültetések és a növények kihajtása is előbbre tolódik. Továbbá, mivel a globális felmelegedés nem jelent egyenletes változást, egyes helyeken a tavaszi fagyok gyakoribb megjelenését lehet megfigyelni. A korai felmelegedés hatására gyorsabban csökkenhet a talaj nedvességtartalma, növelve a szárazság kockázatát, ami gyakran hozzájárulhat az erdőtüzek kialakulásához, valamint a kórokozók elszaporodásához az erdei ökoszisztémákban. (Dunkel et al, 2018)

Az országos éves középhőmérséklet 12,23 °C (1991-2020-as átlag: 10,75 °C), ami a legmagasabb érték a 20. század eleje óta. A 2023-as országos átlaghőmérséklet csaknem 0,2 Celsius-fokkal haladja meg az eddigi legmelegebb év (2019) értékét.

A csapadékindexek várható alakulása szerint hazánk klímája szárazabbá válik, a nyári és az őszi száraz időszakok növekedése várható (Bartholy et al. 2011). Az aszály leginkább a növénytermesztésre van hatással.

2019-ben a leggyakoribb káresetet a jégeső okozta. Ebben az évben a Groupama Biztosító növénykárookra fordított kifizetései közel 80%-át a jégverés következtében keletkezett károk tették ki. A jégeső mellett a gazdák egyre gyakrabban szembesülnek az erős széllekedésekkel érkező viharok, a fokozódó villámtevékenység, a szupercellák és villámárvizek pusztító hatásaival. (Mabisz.hu, 2020)

3.Ábra: Aszályal érintett területek változása 2018-2023 (ezer km²)

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

A kora tavaszi aszály Magyarországon egyre jellemzőbb, és ez leginkább az őszi vetésű növényekre van kihatással. Az aszály érintett területeinek növekvő mérete és aránya azt mutatja, hogy egyre több régió válik kiszolgáltatottá az aszálynak. A mezőgazdaságnak alkalmazkodnia kell ezekhez a változásokhoz, például új fajták nemesítésével, öntözési rendszerek fejlesztésével és fenntarthatóbb termelési módszerek alkalmazásával. Az Operatív Vízhány Értékelő és Előrejelző Rendszer jelen állapotban 114 darab monitoring állomásból áll, melyek ezek folyamatosan gyarapodnak.

Az elmúlt években a tavaszi fagyok és a nyári szárazságok komoly próbatételt jelentettek mind a magyar, mind az európai gazdálkodók számára. Különösen a 2022-es nyári aszály, amely Európa nagy részére kiterjedt, minden korábbi, a klímaváltozással összefüggő nehézséget felülmúlt, ahogy ez a 3-as ábrán is látható. Az Agrárminisztérium adatai szerint Magyarországon az aszály következtében több mint 690 ezer hektár termőföldön veszett kárba a termés. (Szász, 2023)

Az elmúlt 48 év legrosszabb aszályos éve 2022 volt, amikor a növénytermesztés volumene összességében 28 százalékkal esett vissza 2021-hez képest. Ezzel szemben 2023-ban a kedvező időjárási viszonyoknak köszönhetően a termelés 44 százalékkal növekedett. A 2022 nyarán tapasztalt súlyos aszály következtében – amely miatt az ország kukoricából és

napraforgóból importra szorult – 2022 ősztől egészen a 2023-as új termés megjelenéséig a forgalom jelentősen visszaesett. (Varga, 2024)

2023-ban gyakoriak voltak a szélsőséges időjárási események, köztük a heves zivatarok. A jégesőkárok elleni védekezésre szolgáló JÉGER-rendszer (3. pillér) ebben az évben is aktív szerepet játszott a jégesők okozta károk mérséklésében. Az április 15. és szeptember 30. közötti védelmi időszakban a rendszer 96 napon keresztül, összesen 176 639 üzemórát töltött üzemben.

A kockázat mérséklésének egyik megközelítése a diverzifikáció, amely biztosítja, hogy a vállalkozás eredménye ne egyetlen termék árának és hozamának kiszámíthatatlan változásaitól függjön. Ennek révén a kockázat csökken, és a működés stabilabbá válik. (Kovács G. et al, 2009)

Az elmúlt időszakban a növénytermesztés és az állattenyésztők is sok, akár eddig soha nem látott kihívásokkal kellett szembesülniük. A növénytermesztőket a gabonapiaci válság következtében észrevehető alacsony átvételi árak, a magas energiaárak, azonfelül a sok esetben magtárakban maradt gabona miatt kieső bevételek és súlyos aszály is érintette. Az állattenyésztők számára a rendszeresen felbukkanó állatbetegségek, valamint a növekvő takarmány- és energiadíjak még súlyosabb nehézségeket okoztak, mint korábban. (Kovács G. et al, 2009)

Nem egyszerű dolog a magas minőségű kockázatmenedzsment gyakorlati kivitelezése, mert alkalmazandó eszköztár komplex és ezen eszközök között kölcsönhatások is fellépnek. A kockázatkezelés eredményességéhez olyan szemléletmódra van szükség, amely lehetővé teszi, hogy a különböző kölcsönhatásokat egyidejűleg figyelembe vegyük.

Általában az állam avatkozik be kifejezett céllal a mezőgazdasági szektor működésébe. Alkalmaz bizonyos eszközöket, mint például: exporttámogatás, árstabilizálás vámok, illetve hogy meglevő kockázatkezelési eszközök költségeit csökkenti.

A kockázatmegelőző intézkedések közé tartoznak a piaci árakat befolyásoló árstabilizációs eszközök (pl. adminisztratív árak, támogatások, vámok), az élelmiszerbiztonsági előírások, amelyek gyakran a hazai termelők védelmét szolgálják, valamint a termelési és piacra jutási technikák támogatása, amelyek segítik a termelőket technológiájuk fejlesztésében és jövedelmi kockázatuk csökkentésében.

A kockázatkezelő intézkedések két fő csoportba sorolhatók: ex ante és ex post eszközök. Az ex ante megközelítés magában foglalja az anticiklikus támogatásokat, melyek előre meghatározott formulák szerint kiegyenlítik az alacsonyabb jövedelmeket, a kockázatkezelés költségeinek csökkentését (például biztosítási díjak támogatása) és a

jövedelmi egyenlőtlenségek mérséklését adórendszeri intézkedésekkel. Emellett a diverzifikáció támogatása is szerepet játszik, különösen az EU-tagállamok gyakorlatában. Az ex post eszközök a kárenyhítést célozzák meg, különösen az időjárás vagy természeti katasztrófák által okozott veszteségek utólagos kompenzálásával. Az ad hoc intézkedések gyors reagálást kínálnak az inputköltségek hirtelen növekedése esetén, míg a szociális támogatások és a tanácsadási díjakra nyújtott támogatások a gazdálkodók további segítségét szolgálják. (Kovács G. et al, 2009)

1.3. Mezőgazdasági biztosítási rendszer

A biztosításügy szempontjából egyes jövőbeli események bekövetkezésének lehetőségét veszélynek nevezzük. (Baranyi és Pataki, 2006) A mezőgazdasági biztosítások lehetővé teszik a termelők számára, hogy egyfajta pénzügyi védőhálót hozzanak létre a váratlan események ellen. Ezáltal csökkentik a gazdasági kockázatot, amellyel szembesülnek, és stabilabbá teszik a mezőgazdasági tevékenységeket. A biztosítások segíthetnek a termelőknek abban, hogy pénzügyi károk esetén gyorsabban helyre tudják állítani a termelést vagy pótolni a veszteségeket.

A 2011. évi CLXVIII törvény a „mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről” (továbbiakban Mkk.) és az azt kiegészítő 143/2011. (XII.23.) számú FM rendelet teremtette meg az Unió által jóváhagyott Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszert (MKR). A kockázatkezelési rendszer ekkor két pillérből állt, melyek a Kárenyhítési Rendszer (I. Pillér) és a Növénybiztosítások Díjtámogatása (II. Pillér). (Füzesi, 2017) A kockázatkezelési rendszer III. pillérét pedig a 2018 májusától bevezetett országos jégkarmérséklő rendszer alkotja. (Mezőgazdasági kézikönyv 5., 2019) Magyarországon 2021-ben került bevezetésre a mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszer, a mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer IV. pillére.

Az első pillér folytatja a Nemzeti Katasztrófavédelmi Alap tevékenységét, azonban kötelezővé teszi a gazdaságok csatlakozását bizonyos területi kiterjedés fölött, és szigorítja a kárpótlás kifizetésének feltételeit. A második pillér a magánbiztosítások mezőgazdasági biztosításainak díj támogatását jelenti, és további kockázatokat von be a biztosítható kockázatok közé, mint például a jégeső, tűzvész, vihar és téli fagy, az eddig meglévő szárazság, árvíz vagy tavaszi fagy mellé. (Lakatos, 2021)

A részvétel lehet önkéntes vagy kötelező a kockázatkezelő rendszerben. A kötelező részvétel azokra a mezőgazdasági termelőkre vonatkozik, akik legalább 10 hektáron

termelnek szántóföldi növényeket, legalább 5 hektáron szántóföldi zöldségeket vagy legalább 1 hektáron ültetvényeket művelnek. Kártérítés csak akkor jár a termelők számára a kárenyhítési alapból, ha bizonyíthatóan érintette őket jégeső, belvíz, vihar, tavaszi vagy téli fagy, felhőszakadás, aszály vagy mezőgazdasági árvíz. Ezen károkra vonatkozóan az agrárkárokat elismerő szervnek kell hivatalosan megállapítania a károkat, amit a káreseménytől számított 15 napon belül be kell jelenteni. (Szakács A. és Szakács Zs., 2014)

Megnevezés	I.pillér	II. pillér
Kockázatok köre	jég; téli-, tavaszi- és őszi fagy; vihar; aszály; mezőgazdasági árvíz; felhőszakadás; belvíz	jég; téli-, tavaszi és őszi fagyv vihar; aszály; mezőgazdasági árvíz; felhőszakadás; tűz
Lefedett növénykultúrák köre	szántóföldi növény, szántóföldi zöldség, ültetvény (üvegházi és fóliás termesztésben is)	biztosítási típusonként eltérő
Rendszer választhatósága	mérethatár felett kötelező, alatta önkéntes	szabadon választható
Díj megállapításának módja	művelési áganként	biztosítási típusonként, kockázati besorolásként
Viszontbiztosítás módja	-	üzleti
Kárfelmérés alapja	helyszíni szemle és statisztikai kockázatelemzés	kárszakértői szemle
Adminisztráció jellege	állami	magán
Üzleti konstrukció jellege	minden ügyfélre azonos	biztosítási típusonként eltérő

1.Táblázat: Az I. és II. pillér jellemzőinek összehasonlítása

Forrás: Saját szerkesztés a NAIK Agrárgazdasági Kutatóintézet, 2021 alapján

A magyar mezőgazdasági biztosítási díjtámogatási rendszert három típusból tevődik össze „A”, „B” és „C” kategóriákból. Ez a három típus mind különböző támogatási intenzitást és védelmi szintet nyújt, melyeket komplexitásuk alapján sorolnak rangsorban. Az A típusú,

vagy más néven csomagbiztosítás esetén 8 meghatározott káros eseményre lehet kötni biztosítást, ami a Magyarországon legnagyobb területen termesztett szántóföldi növénykultúrákat fedi le. A B típusú biztosítás ültetvényekre és zöldségkultúrákra vonatkozik, 8 káros eseményre lehet kötni, míg a C típusú biztosításnál a termelő a szántóföldi növénykultúráit biztosíthatja a 8 káros esemény közül egyre vagy többre. (Lakatos, 2021)

2012-től a mezőgazdasági termelők a mezőgazdasági biztosítási díjaknak legfeljebb 70%-át kitevő állami támogatásra lesznek jogosultak. Fontos azonban megjegyezni, hogy a támogatási intenzitás a költségvetés kimerülésével arányosan csökken. 2020-ban a terménybiztosítások díjtámogatására rendelkezésre álló keretösszeg 5 milliárd forint, amelyet az alábbi sorrendben és mértékben osztanak el (Biztoshely Biztosítási Portál, 2024):

- „A” típusú mezőgazdasági biztosítási szerződések, min 41,25% - max. 70%
- „B” típusú mezőgazdasági biztosítási szerződések, min. 30% - max. 70%
- „C” típusú mezőgazdasági biztosítási szerződések, min. 30% - max. 70%

A kiegészítő biztosítások a díjtámogatott biztosításokban nem szereplő károkra nyújtanak fedezetet. A gazdák kedvezményes biztosításokhoz juthatnak a díjtámogatott rendszer keretén belül, különösen a növénytermesztés, kertészet és állattenyésztés területén. A külön támogatási rendszernek köszönhetően az állam plusz védelmet nyújt a gazdálkodóknak a kiegészítő biztosítások révén. Ezáltal mérséklődnek a díjak és csökken a biztosítások költsége. A kiegészítő díjtámogatások felépítése, a szokásos piaci gyakorlat szerint 5 százalék kár felett térítenek a termelőknek. (Füzesi, 2017) A biztosítók csomagbiztosításokat kötnek általánosságban a szerződések megkötésekor, amely átfedésekhez vezet a díjtámogatott biztosítások A, B és C típusainál, illetve a kiegészítőnél szereplő szerződés és biztosítottak számával. A gazdálkodóknak érdemes kiegészítő biztosítást kötni, mivel ezáltal átfogóbb védelmet élvezhetnek, így nagyobb összegű kártérítést is kaphatnak, valamint olyan helyzetekben is jogosultak lehetnek kompenzációra, amikor az alaptámasítás nem nyújtana fedezetet.

A jégesőre és viharra vonatkozó fedezet az alaptámasítás hatálya alá tartozó növényekre vonatkozik, amely a tömeg 5-20%-ának elvesztése esetén 90%-os kártérítést biztosít. Hagyományos növénybiztosításokon belül a jégeső-, jégveréskár biztosítás a szántóföldi kultúrák, szőlő, gyümölcs jégkár biztosításaként köthető, azonban kiegészíthető tűz, villámcsapás, illetve földcsuszamlás kockázatával. A biztosító teljesítési kötelezettsége ebben az esetben, a jégütés okozta közvetlen mechanikai sérüléssel keletkező súlycsökkenésre és minőségi károkra terjed ki. Viharkár biztosítás esetén a kockázatviselés ideje növénykultúránként eltérő, hiszen ebben az esetben a 15 m/sec szélsősebességet meghaladó

vihar okozta termésveszteséget térít a biztosító. Téli fagykárbiztosítás esetén a téli fagykár ellen, a tárgyév március 31-ig bekövetkező kifagyás, felfagyás és kipállás károk ellen biztosítható az őszi takarmánykeverék, az őszi kalászos, és az őszi káposztarepce. (Biztosítási Portál, 2024)

A mezőgazdasági biztosítás harmadik és negyedik pillére a Közös Agrárpolitika (KAP) és a magyar mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer részeként szolgálnak, és különböző biztosítási megoldásokkal segítik a gazdálkodók kockázatainak mérséklését. A mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer harmadik pillérét az Országos Jégkár-mérséklő Rendszer alkotja, amely mesterséges jégeső-elhárító eszközöket alkalmaz. Elektromos és mechanikus eszközökkel avatkozik be a jégképző felhők kialakulásába, ezzel csökkentve a jégkárok okozta pusztítást a mezőgazdasági területeken. Ennek célja a növények védelme és a termésveszteség minimalizálása. (AKI, 2023) A negyedik pillér, az újonnan létrehozott krízisbiztosítás, amely 2010 óta a piaci és termelési válságok során keletkező jelentős jövedelemcsökkenés esetén nyújt támogatást a gazdáknak. Ez a pillér az előzőektől eltérően főleg a bevétel stabilizálására koncentrál, és a termelők széles köre számára elérhető, különösen az extrém időjárási események hatásainak fokozódása miatt. (AKI, 2023) A mezőgazdasági termelők különböző feltételeknek és előírásoknak is eleget kell tegernek annak érdekében, hogy csatlakozzanak a rendszerhez. Ilyen például, hogy 3 évig vállalnia kell a részvételt és krízisbiztosítási hozzájárulást kell fizetniük évente ezen időszak alatt. Ennek alapja a mezőgazdasági termelő által használt termőföld területe, illetve az átlagos állatállomány. (AKI, 2023) Felmerülhet olyan eset, hogy a mezőgazdasági termelő tárgyévi jövedelme 30 %-ot meghaladóan csökken (a termelőnek nem felróható okból) a referencia időszak jövedelméhez képest, ami maga után vonja, hogy a krízisbiztosítási rendszeren keresztül a kölcsönös kockázatkezelési alap kedvezményezettje lesz. Ekkor a termelő a kockázatkezelési alapból igényt tarthat kompenzációra. A kompenzációs összeg maximuma a jövedelemkiesés 69,9 százaléka, minimuma a hozzájárulás összegének 120 százaléka.

2. A BIZTOSÍTÁSOK SZEREPE A MEZŐGAZDASÁGI KOCKÁZAT KEZELÉSBN

Évről évre tapasztaljuk a szélsőséges időjárási események gyakoriságának és intenzitásának növekedését, károkat okozó viharok, aszály, felhőszakadás, jégeső, fagykárak formájában. A fenti időjárási anomáliák akár magánemberként is okozhatnak váratlan kellemetlenséget, de a növénytermesztéssel foglalkozók és abból élők számára akár több hónapnyi munka vagy megélhetés elvesztését is jelenthetik ezeknek a bekövetkezése.

A biztosítások megkötése többféle szempontból előnyös lehet mind magánszemélyek, mind vállalkozások, például mezőgazdasági termelők számára. Az üzleti siker eléréséhez gyakran nagyobb kockázatvállalásra van szükség. A vállalkozók célja a profit maximalizálása, azonban eltérnek abban, hogy milyen mértékű kockázatot hajlandóak vállalni. Az óvatosabb vállalkozók hajlanak a diverzifikációra, azaz többféle tevékenységre alapoznak, hogy stabilabb pénzügyi háttérrel biztosítsanak. Ezzel szemben a kockázatkedvelő vállalkozók általában egyetlen profliterületre összpontosítanak, ami ugyan nagyobb profitot hozhat, ám kedvezőtlen körülmények esetén jelentős veszteségekhez is vezethet. A gazdálkodók csupán kis részesedését szánják a biztosítások megkötésére; inkább arra törekednek, hogy a rendelkezésre álló pénzüket olyan módon fektessék be, amely a lehető legmagasabb hozamot biztosítja számukra. (Kovács G. et al, 2009)

Az időjárási szélsőségek évente milliárdos károkat okozhatnak, ami miatt általánosan elfogadott, hogy a mezőgazdaság jelentősen nagyobb kockázatot hordoz magában, mint számos más ágazat. A biztosítások megkötése ezért rendkívül előnyös a mezőgazdasági termelők számára, hiszen lehetőséget adnak arra, hogy mérsékeljék az olyan váratlan eseményekből származó pénzügyi veszteségeket, mint a szélsőséges időjárás, betegségek, termés kiesések vagy egyéb károk.

Számos eszköz áll mind a termelők, mind a kormányzatok (az agrárpolitikai döntéshozók) rendelkezésére a kockázat csökkentésére vagy szétosztására. A feltételek megalkotásában, sok esetben előnyösnek bizonyult az állami szerepvállalás, amelyek megkönnyítik a piaci alapú kockázatkezelési eszközök térnyerését.

A biztosítás megléte a váratlan eseményekből eredő pénzügyi veszteségek csökkentése révén ösztönzi a mezőgazdasági termelőket a beruházásra. A gazdálkodók szívesebben vállalnak új projekteket és innovációkat, ha tudják, hogy a kockázatok ellen biztosítva vannak. (Barnett B. J. and Mahul O., 2007)

A kölcsönös biztosítási alap egyik speciális formája a kockázatok biztosításának. A kölcsönös biztosítási alapok esetében az alapot létrehozók és befizetők egyben az alap

tulajdonosai is. Az önkéntes mezőgazdasági alapokat többnyire saját kezdeményezésre és ágazati szinten hozzák létre, ahol a termelők hasonló típusú kockázatokra vállalkoznak. Ha egy kölcsönös biztosítási alap egy adott régió gazdálkodóit fogja össze, az kedvező lehet a termelők számára, mert az egymás közötti ismeretek révén csökkenthetik a káros szelekcióból adódó kockázatokat. Általánosságban elmondható, hogy ezek az alapok akkor tudják hatékonyan csökkenteni a kockázatokat, ha nem elszigetelten működnek, és nem korlátozódnak csupán egyetlen mezőgazdasági ágazatra. (Kovács G. et al, 2009)

A mezőgazdasági biztosítások az állam számára több szempontból is előnyösek. Elsősorban csökkentik az államra háruló terheket katasztrófahelyzetekben, mivel kevesebb állami támogatásra vagy válságkezelési alapokra van szükség, ha a gazdák biztosítással fedezik magukat az időjárási és egyéb természeti kockázatok ellen. Az állam a mezőgazdasági biztosítások támogatásával ösztönzi a gazdákat a felelős kockázatkezelésre, ami segít stabilabbá tenni az agrárszektor és csökkenteni a gazdasági ingadozások mértékét a mezőgazdaságban. (Kovács G. et al, 2009)

A kormányzati szintű kockázatkezelés egyik kulcseleme a stabil gazdasági környezet megteremtése, amely hatékony gazdaságpolitikával biztosítható. Ez olyan termék- és tényezőpiacokat eredményez, amelyek kedvező jövedelemforrásokat nyújtanak a mezőgazdaság számára. Az Európai Unióban az állami beavatkozás célja, hogy a közösségi árakat stabilizálja úgy, hogy a piaci felesleget átmenetileg kivonja vagy a rendelkezésre álló készleteket értékesíti. (Kovács G. et al, 2009)

A kockázat kialakulása összefügghet az információhiánnyal is, például amikor nincs megfelelő előrejelzés a piaci trendek jövőbeli alakulásáról. Az állami szintű információs és tanácsadói szolgáltatások biztosítása hatékony módszer lehet a gazdálkodók kockázatainak mérséklésére. Ez önmagában nem szünteti meg a kockázatokat, hozzájárulhat ahhoz, hogy a termelők olyan döntéseket hozzanak, amelyek növelik a hatékonyságot és stabilabb működést biztosítanak. Emellett ösztönzi a fejlettebb technológiák bevezetését, a piacorientált szemlélet kialakulását, az integrált növénytermesztési megoldások alkalmazását, valamint támogatja a piac átláthatóságának javítását. (Kovács G. et al, 2009)

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Az elemzéshez az Agrárközgazdasági Intézet által 2021 és 2023 között kiadott, mezőgazdasági biztosításokra vonatkozó statisztikai jelentéseket használtam. Az általam vizsgált időszak 2018 és 2023 között van, így összesen hat évnyi magyar mezőgazdasági biztosítási adatot tartalmaz. Ezeket az adatokat évről évre külön válogattam, és kategóriák szerint végeztem feltáró összehasonlító elemzést vizsgálva a különböző változásokat keresve az okokat és összefüggéseket.

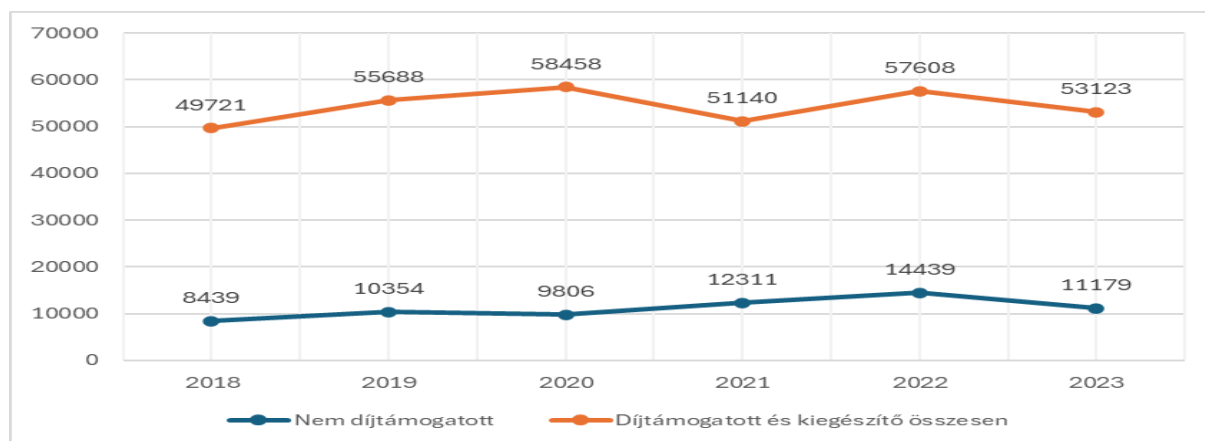
Az elemzések elvégzése előtt két hipotézist fogalmaztam meg, amelyekre a feldolgozott adatok segítségével kerestem választ:

H.1. A díjtámogatott biztosítások fejlődése évről évre több biztosított gazdaságot eredményez.

H.2. A biztosított területek változása egyenesen arányos a befizetett biztosítási díjak változásával.

Az adatok értelmezésének megkönnyítése érdekében különféle diagramokat készítettem, amelyek segítettek a pontosabb következtetések levonásában.

4. A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI BIZTOSÍTÁSI RENDSZER FEJLŐDÉSÉNEK ELEMZÉSE

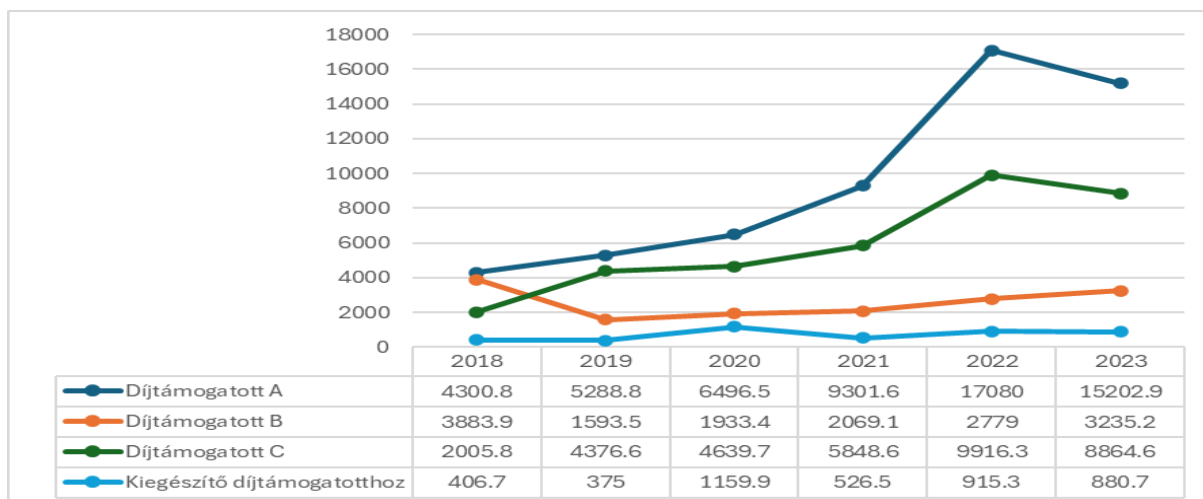

4.Ábra: Biztosított gazdaságok számának alakulása 2018-2023

Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

Magyarországon a díjtámogatott biztosítással rendelkező gazdaságok száma minden évben magasabb volt a nem díjtámogatott biztosítású gazdaságokhoz képest és folyamatosan növekedett 2020-ig. 2020-ban csökkenés tapasztalható, 58458-ról 51140-re estek vissza a biztosított gazdaságok száma. (4.Ábra)

A 2020-as csúcsot eredményezhette a Covid-19 járványkor életbe lépő gazdaságélénkítő intézkedések viszont ezt követően csökkenés jellemzi az időszakot. Ez a csökkenés valószínűleg összefügghet a Covid-19 okozta gazdasági környezet változásával, a megszorításokkal vagy a mezőgazdasági támogatási rendszerek átalakulásával. (4.Ábra)

5.Ábra: Díjbefizetések Díjtámogatott és kiegészítő díjtámogatotthoz 2018-2023 (Mft)

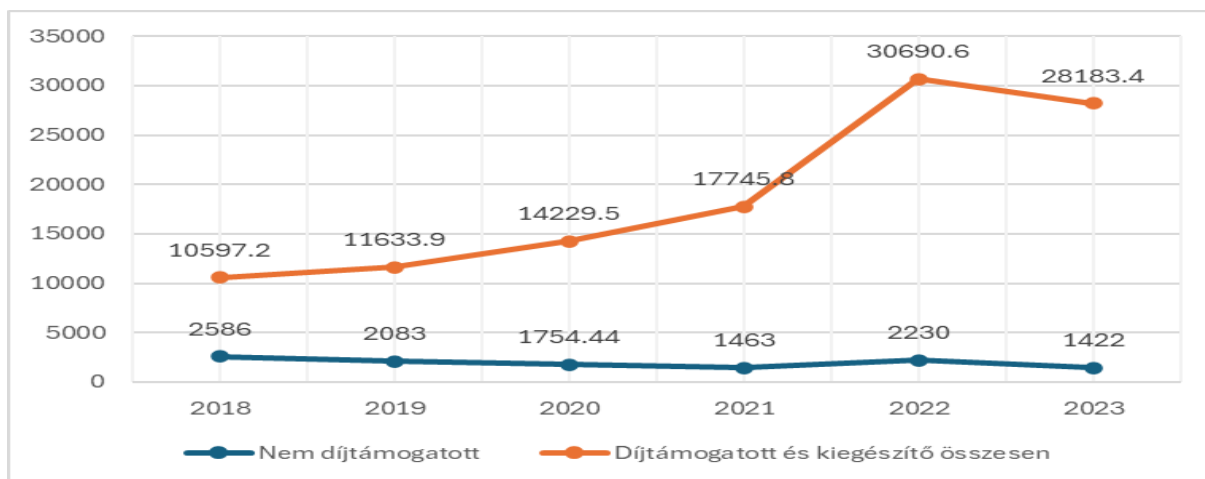
Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

Érdekes módon a nem díjtámogatott biztosított gazdaságok száma nem csökkent 2020-ban, majd csak 2022 után esett vissza a számuk 14439-ről 11179-re. Ez a fajta stabilitás utalhat arra, hogy erre kihatással az aktuális gazdasági helyzet és a biztosítási költségek változása van. (4.Ábra)

A gazdák biztosításának fenntartásában látható módon nagy szerepet játszik az állam, mivel jóval többen választják a díjtámogatott csomagokat. (4.Ábra)

A díjtámogatott díjbefizetések kategóriái közül az A kategória esetében a legnagyobbak az értékek és 2018-tól 2022-ig folyamatosan növekedtek. 2018 után átrendeződött a díjbefizetések nagysága a kategóriák közül, ugyanis a C kategória befizetései megnövekedtek és a B kategória értékei pedig csökkentek, ezzel a C alá kerülve. Ez a felállás 2023-ig megmaradt és a C kategória arányosan az A kategóriával növekedett 2022-ig miután mind a két kategória enyhe csökkenést mutatott. A B kategória 2019-től 2023-ig enyhén növekedett minden évben, ehhez igazodva, enyhe kilengésekkel, a kiegészítő kategória, ami a legalacsonyabb értékekkel rendelkezik. (5.Ábra)

Az A és B kategória esetében vehető észre a növekvő infláció és a megélhetési költségek emelkedése, amelyek növelték a biztosítási keresletet, mivel a vagyoni értékek biztosítása is fontosabbá vált ebben az időszakban, hogy a mezőgazdasági termelők védelmet kapjanak a bizonytalanságok ellen. A 2022-es évben bekövetkezett energiaválság és az ukrajnai háború miatt számos európai ország, köztük Magyarország is, gazdasági nyomás alá került. Erre a nyomásra az A és C kategóriák reagálnak a legjobban kockázatcsökkentés terén. A B és a kiegészítő kategória kevésbé reagál ezekre, ami arra utal, hogy ezek speciális kisebb keresletű szolgáltatásokat nyújtanak a mezőgazdasági termelőknek. (5.Ábra)

6.Ábra: Befizetett díj változása 2018-2023 (MFT)

Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

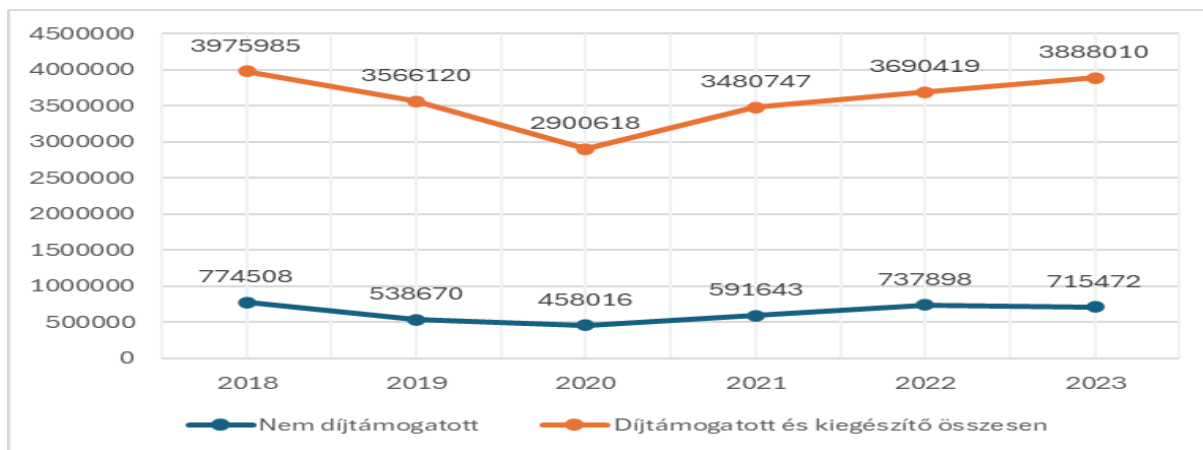
Az évek során a díjtámogatott kategóriában a befizetett díjak jelentős növekedést mutattak 2018-ban 10,597.2 millió forintról 2022-re 30,690.6 millió forintra emelkedtek, ami közel háromszoros növekedést jelent. (6.Ábra)

2022-ben mutatkozott a legnagyobb csúcs, ezt követően 2023-ban csökkenés következett be, 28,183.4 millió forintra. Ezt a fajta visszaesést okozhatta a gazdaságok érdeklődése a díjtámogatott biztosítások iránt vagy a gazdasági környezet változásából adódó kiadások növekedése. (6.Ábra)

A nem díjtámogatott kategóriában a befizetett díjak jelentősen alacsonyabbak, és csökkenő tendenciát mutatnak. 2018-ban 2,586 millió forintot fizettek be, majd ez 2023-ra 1,422 millió forintra esett vissza. A folyamatos csökkenő befizetések a nem díjtámogatott kategóriában jelzi, hogy egyre kevésbé vonzó ez a fajta biztosítás a gazdák körében, mint a díjtámogatott biztosítások. (6.Ábra)

A díjtámogatott biztosítások befizetései jelentős növekedést mutatnak 2020 és 2022 között. Ez a növekedés részben a COVID-19 világjárvány idején nyújtott mezőgazdasági támogatásokhoz kapcsolódhat, melyek segíthették a gazdaságokat a biztosítási költségek fedezésében. Ebben az instabil gazdasági helyzetben 2020-tól 2022-ig a gazdák nagyobb védelmet kerestek és ezért többet is voltak hajlandóak fizetni. (6.Ábra)

A díjtámogatott biztosított területek 2018-ban 3,975,985 hektárról indultak és 2020-ban történt egy hatalmas visszaesés, amikor a legalacsonyabb értéket érte el a vizsgált időszakban, 2,900,618 hektárt. Ezt követően növekedést láthatunk a díjtámogatott biztosított területek esetében, viszont még 2023-ra se érte el a 2018-as kezdeti értéket. (7.Ábra)

7.Ábra: Biztosított terület változása nem díjtámogatott és díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (ha)

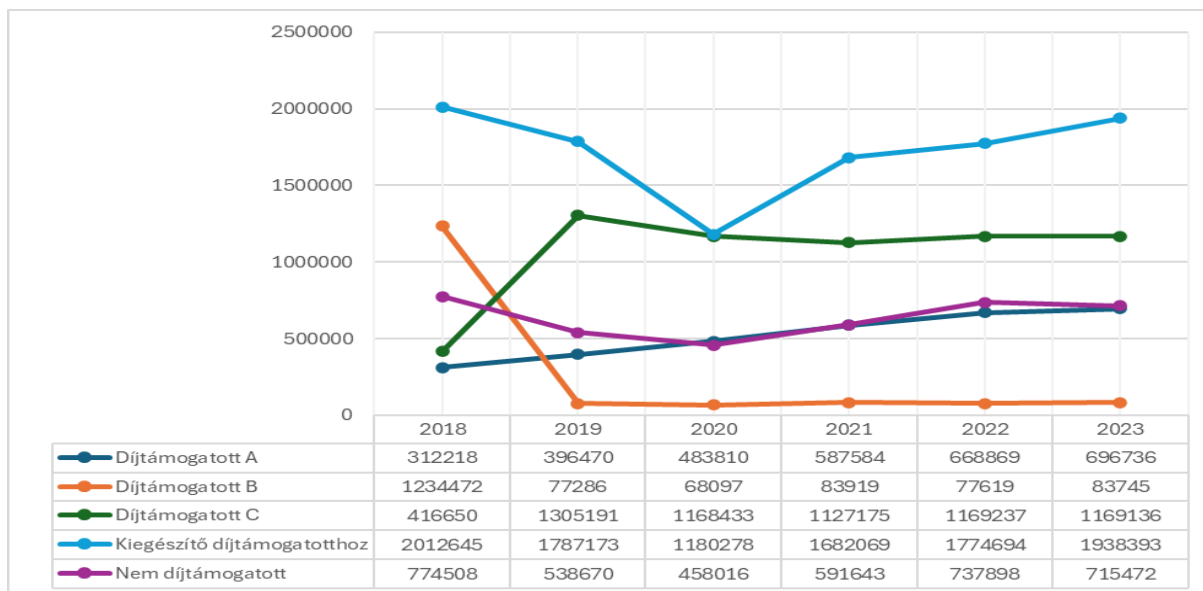
Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

Az ábra alapján feltételezhető, hogy a díjtámogatott területek nagyságának csökkenése 2020-ban összefügghet a gazdasági helyzettel, esetleg a COVID-19 járvány okozta megszorításokkal és bizonytalanságokkal. Az ezt követő növekedés pedig utalhat a gazdasági helyzet stabilizálódására. (7.Ábra)

Összehasonlítva a díjtámogatott befizetett díjakkal a díjtámogatott területeket kitűnik, hogy a 2020-tól történő díjbefizetés növekedése jóval nagyobb rendű, mint a biztosított területek növekedése. A megemelkedett gazdasági kockázatok és egyéb kockázatok hatására megemelkedtek a biztosítási díjak, amiket a gazdák hajlandóak is voltak kifizetni szinte ugyanannyi biztosított területre. (7.Ábra)

A nem díjtámogatott területek változása hasonlóan alakult a díjtámogatottakéhoz, annyi eltéréssel, hogy jóval kisebbek. Emellett, ingadozó trend látható az évek során 2020-ig csökkenés 458,016 hektárra, majd növekedés egészen 2022-ig 737,898 hektárig és onnan ismét enyhe csökkenés tapasztalható 2023-ra 715,472 hektár. Összehasonlítva a nem díjtámogatott befizetett díjakkal a nem díjtámogatott területeket, látható, hogy arányosan követik egymást, nincsenek kiugró értékek. (7.Ábra)

Megvizsgálva a biztosított területeket szétbontva, 2018 után a biztosított területek átrendeződtek 2019-re. A kiegészítő díjtámogathoz kategória 2018-tól 2023-ig folyamatosan a legnagyobb értékeket mutatta. 2019-re a díjtámogatott C kategória lett a második a rangsorban és a díjtámogatott B kategória eset vissza drasztikusan a legutolsó helyre. A díjtámogatott A kategória 2019-től kezdve közel azonos értékeket mutatott a nem díjtámogatott kategória értékeivel. (8.Ábra)

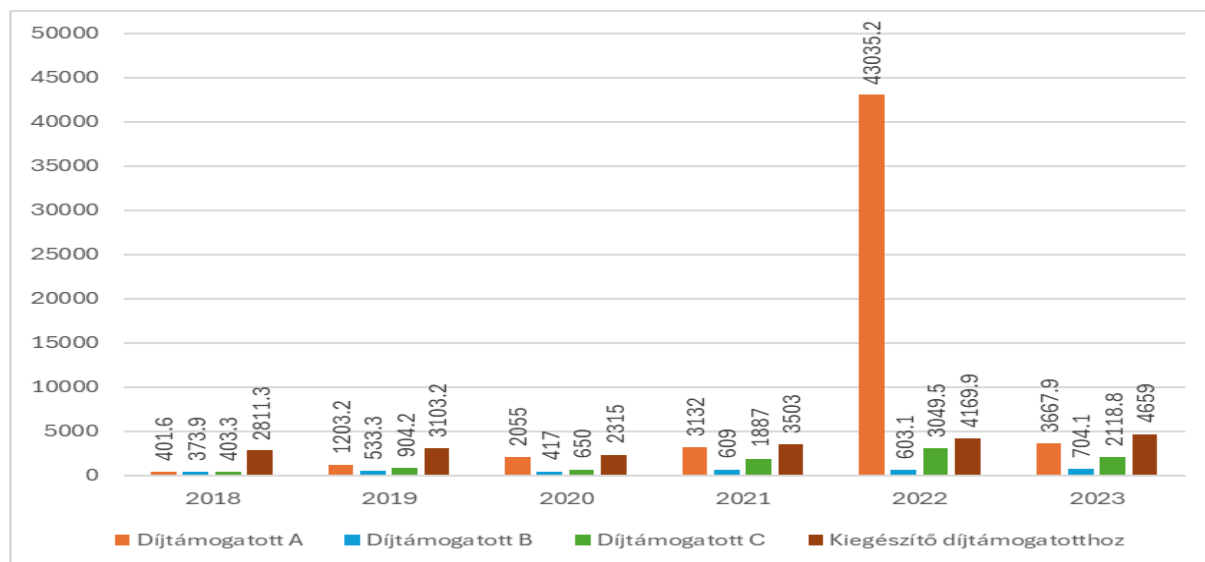
8.Ábra: Biztosított terület változása nem díjtámogatott és szétbontott díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (ha)

Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

A kiegészítő díjtámogathoz kategória esetében hatalmas visszaesés következett be 2019 után 2020-ra, 1,787,173 hektárról 1,180,278 hektárra csökkent, amit a Covid-19 krízishelyzet által okozott megszorítások és bizonytalanság váltott ki mezőgazdasági termelők körében. Csökkenés figyelhető meg továbbá minden kategóriában, kivéve a díjtámogatott A kategóriát, ami esetében folyamatos stabil növekedés mutatkozott minden évben. 2020-után minden kategóriánál növekedés következett be 2023-ig, a kiegészítő díjtámogatotthoz kategória 2023-ra csak megközelítette 1,938,393 hektárral a legmagasabb mért összeget a 2018-as 2,012,645 hektárt. (8.Ábra)

A díjtámogatott kárkifizetések alakulása évről évre hasonló, kivéve a 2022-es évet. 2018-tól 2021-ig a kiegészítő kategória regisztrálta a legnagyobb értékeket 2811,3 és 3503 millió forint között, amihez feljött az A kategória is 401,6-ról 3132 millió forintra. A C kategória növekedett meg 2021-ben a háromszorosára. 2022-ben az A kategória 43035,2 millió forintra ugrott a 2021-es 3132 millió forintról. Ennek a hirtelen növekedésnek a tényezője az A kategóriában biztosított értékeket érintette. Ebből is látszik, hogy az A kategória a legkomplexebb és amely a legjobban reagál a kockázati tényezőkre. 2023-ra mérséklődött az A kategória értéke és visszaálltak a 2022 előtti arányokhoz. (9.Ábra)

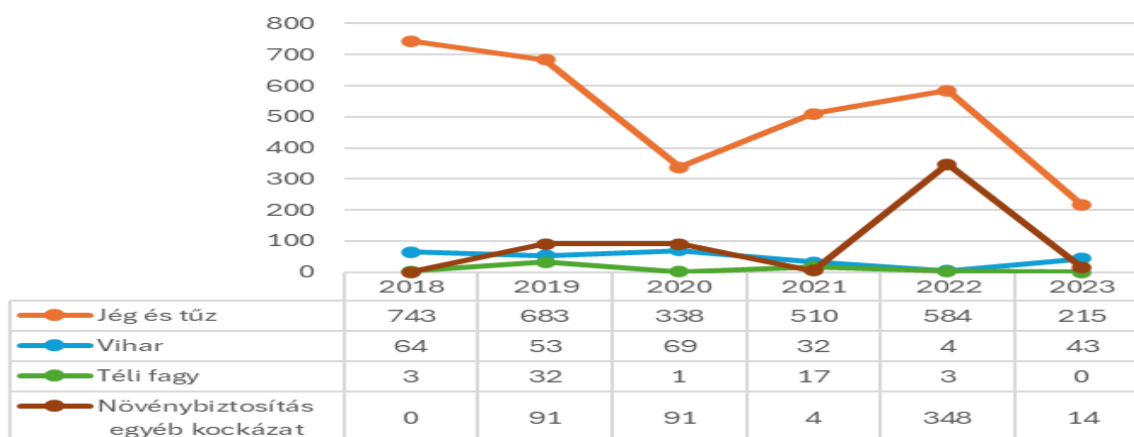
Feltűnő, hogy a kiegészítő kategória esetében a legkisebb a befizetett díjak értéke (9. ábra) de általánosságban itt a legnagyobb kárfizetések összege.

9.Ábra: Kárfizetés Díjtámogatott és kiegészítő díjtámogatotthoz 2018-2023 (MFt)

Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

A jég és a tűzbiztosítások esetében a legszembetűnőbb a kártérítési összegek az összes vizsgált évben (10.Ábar). 2018-ban közel 750 millió forintos kárfizetés történt ebben a kategóriában, majd csökkenés figyelhető meg 2020-ig, amikor a kifizetések körülbelül 338 millió forintra estek vissza. 2021-ben ismét megnőtt, majd 2022-ben újabb csúcsot ért el, megközelítve a 584 millió forintot, majd zuhanásba kezdett és végül 2023-ban lecsökkent közel 215 millió forintra. Az éghajlatváltozás hatására a szélsőséges időjárási események, mint a jégesők és erdőtüzek egyre gyakoribbá váltak az utóbbi években. 2021-2022-ben kezdtek el megnőni a regisztrált értékek, amikor a globális felmelegedés és a szárazság következtében gyakoribbak lettek az erdőtüzek Európa-szerte. (10.Ábra)

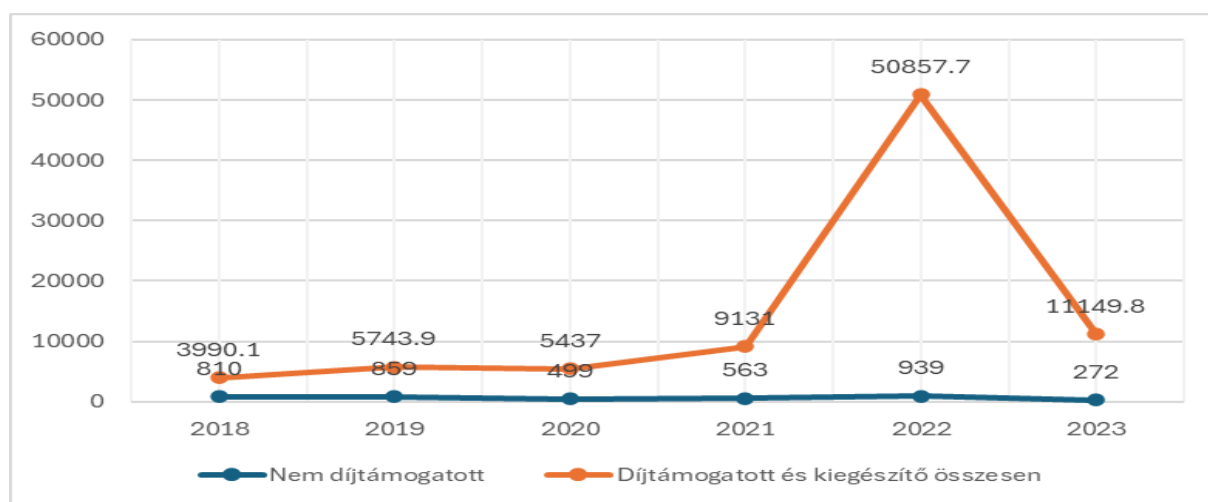
10.Ábra:Kárfizetés változása nem díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (MFt)

Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

Kiemelendő még a növénybiztosítás és egyéb kockázatok kategória, amely 2018-tól 2021-ig enyhe növekedést majd csökkenést mutatott a kárkifizéseekben. 2021-után viszont a 4 millió forintról megugrott a kifizetések száma 348 millió forintra. Ezt a drasztikus hatást a jég és tűz valamint a növénybiztosítás és egyéb kockázat kategóriák esetében, az aszály okozhatta, amely révén nagy szárazság következett be a növények terén, több tüzesetet váltva ki. (10.Ábra)

A vihar és téli fagy kategóriák kis szinten maradtak, nem regisztráltak kiugró értékeket az évek során. 2022-ben közel azonos értékre estek vissza, a vihar esetében a legkisebb mért összegre 4 millió forintra és a téli fagy esetében 3 millió forintra. (10.Ábra)

A szélsőséges időjárási események gyakorisága és intenzitása világszerte növekszik az éghajlatváltozás következtében. Ezek fokozzák a mezőgazdasági biztosítások iránti keresletet, és ezzel együtt számítani lehet a kártérítési összegek növekedésére. A globális felmelegedés különösen a jég és tűz kategóriájában fejt ki hatását, mivel a gyakori és intenzív viharok, jégesők, valamint az aszály miatti erdőtüzek számos ország, köztük Magyarország mezőgazdasági területeit fenyegetik.

11.Ábra: Kárfizetés változása Nem díjtámogatott és díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (MFt)

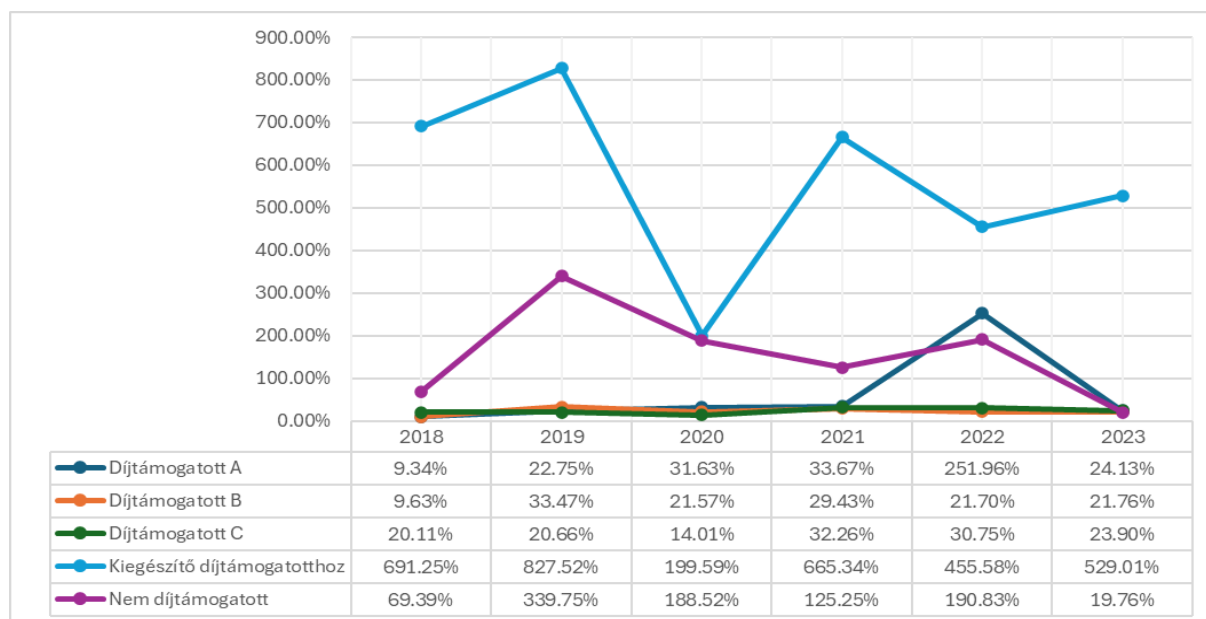
Forrás: Saját szerkesztés az AKI adatai alapján

A nem díjtámogatott biztosítások kárfizetése stabilan alakult kisebb változásokkal 2022-ig amikor 939 millió forintot ért el (11.Ábra). Ezt követően történt nagyobb visszaesés 2023-ban 272 millió forintra csökkentek a kárkifizetések. Ezen kifizetések mértéke kevésbé függ az időszaktól vagy egyéb külső tényezőktől.

A díjtámogatott kárkifizetések alakulása arányos volt a nem díjtámogatottak változásával egészen 2021-ig. 2021-ben hatalmas növekedés történt 9131 millió forintról

2022-re 50857,7 millió forintra emelkedett. Ez a szignifikánsan magasabb érték az aszály hatására nőtt meg ennyire, ami mellett egyéb tényezők is közrejátszottak. A befizetett díjak esetében is a 2022-es évben volt a legnagyobb érték regisztrálva, ami jól mutatja, hogy a biztosítási szektor megfelelően reagált a várható kockázati tényezőre. Emellett, a bizonytalan gazdasági helyzet és az orosz-ukrán konfliktus felerősödése is hozzájárult ezekhez a változásokhoz. (11.Ábra)

2018-2021-es időszakban mindkét kategória kifizetései stabilak és alacsonyak voltak átlagosan 500-900 millió forint között. 2022-ben hatalmas ugrás történt a díjtámogatott kategória esetében, amit hirtelen csökkenés követett, viszont a 2023-as érték is magasabb a 2021-es értékhez képest. A rendkívüli helyzet véget ért, de az igények és a támogatások

12.Ábra: Kárhányad változás nem díjtámogatott és szétbontott díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (%)

szintje továbbra is magasak maradtak a 2018-2021-es értékekhez képest. (11.Ábra)

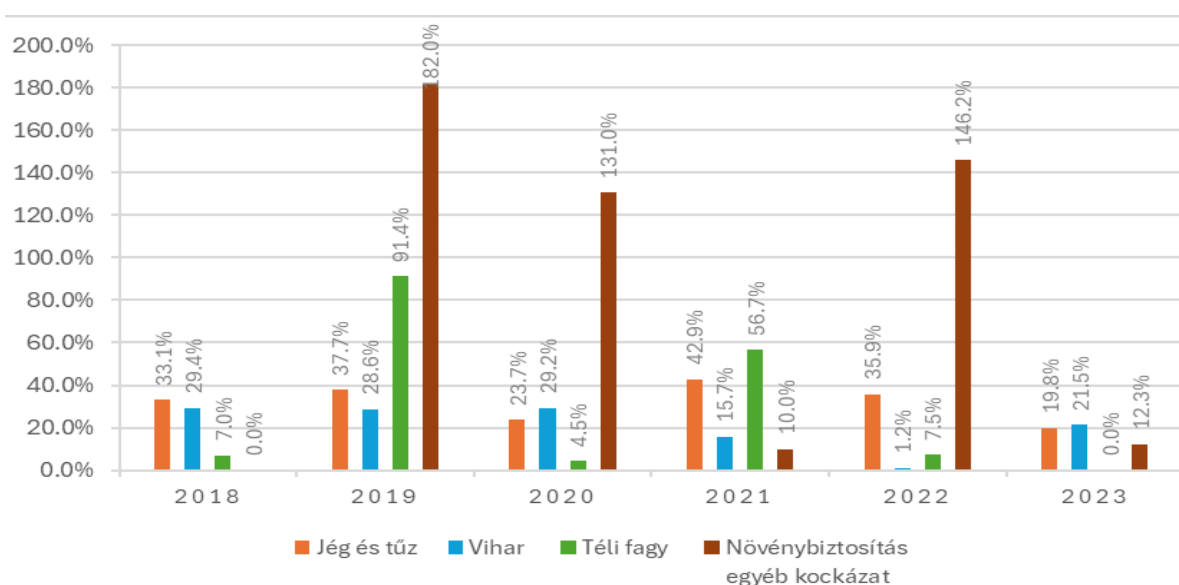
Forrás: Saját szerkesztés, AKI adatai alapján

A kárhányad változása 2018-tól 2023-ig megmutatja, hogy a legnagyobb kár a kiegészítő díjtámogatotthoz kategória esetében történik, amely csak 2020-ban közelíti meg a második legnagyobb kárt okozó kategóriát, a nem díjtámogatottat. A nem díjtámogatott kategóriát 190,83%-os értékkel csak 2022-ben előzi meg a díjtámogatott A kategória kárhányada 251,96%-os értékkel. Ezt követően 2023-ban még mindig a díjtámogatott A kategória 24,13%-os értékkel a nem díjtámogatott fölött helyezkedik el, amely 29,76%-os kárhányaddal rendelkezik. A díjtámogatott A, B és C kategória, kivéve a 2022-es évet,

egymáshoz képest kisebb nagyobb értékekkel változnak. Úgy látszik, ahogy egyre inkább nő a biztosítási kultúra és egyre több a rövidtávú kockázat, a kiegészítő biztosításokban több lehetőséget, nagyobb biztonságot látnak a gazdák, mint a sima díjtámogatottban. (12.Ábra)

A nem díjtámogatott kategóriák kárhányadát elemezve mutatkozik meg, hogy a 4 kategória közül a növénybiztosítás egyéb kockázat kategória esetében tapasztalható a legnagyobb kár 2019-ben 182%, 2020-ban 131% és 2022-ben 146,2%. 2018-ban 0%, 2021-ben 10% és 2023-ban 12,3% a kárhányada ennek a kategóriának. (12.Ábra)

A jég és tűz kategória 2018-tól 2023-ig 19,8% és 42,9% kárhányad között mozog, kisebb-nagyobb változásokkal. Hasonló a vihar kategória kárhányada, ami az évek során 15,7% és 29,4% között mozog. Nagyobb változások a téli fagy kategóriában vehető észre, 2018-ban 7%-ról 2019-re 91,4%-ra növekedett, majd csökkent 2020-ra 4,5%-ra. 2021-ben ismét megnőtt 56,7%-ra, ami után ismét csökkenés következett 2022-ben 7,5% és 2023-ra 0%-ra esett vissza. (13.Ábra)

Forrás: Saját szerkesztés, AKI adatai alapján

13.Ábra: Kárhányad változás nem díjtámogatott kategóriák esetében 2018-2023 (%)

Ezekből a kárhányad változásokból látható, hogy a globális felmelegedés okozta természeti kockázatok nagy hatással vannak a nem díjtámogatott biztosításokra, amik esetében hirtelen megnövekedett károkat képesek okozni egyik évről a másikra. A 2019-es, 2020-as és 2022-es magas értékek egybeesnek azzal az időszakkal, amikor az éghajlatváltozásból eredő környezeti változások (például hőhullámok, aszályok) nagyobb kockázatot jelentettek a mezőgazdaságra. A növénybiztosítási igények növekedése tükrözi azokat az új kihívásokat, amelyeket az időjárási szélsőségek és a globális mezőgazdasági válságok okoztak. (13.Ábra)

5. KÖVETKEZTETÉSEK

A politikai döntéshozók és a közérdekű csoportok körében egyre nagyobb az aggodalom az éghajlatváltozás által generált negatív hatásai miatt a mezőgazdaság fenntarthatóságára és biztonságára. Az ENSZ egyik fontos célja is az Éghajlatváltozási keretegyezmény által az éghajlatváltozás elleni küzdelem a globális átlaghőmérséklet korlátozásával, és a negatív hatások kezelésével. A mezőgazdasági gazdálkodóknak is alkalmazkodási stratégiákat kell kialakítaniuk és számolniuk kell a természeti kockázatokkal. A Magyar Meteorológiai Szolgálat arra figyelmeztet, hogy a kialakuló éghajlati tényezők, mint pl. a hőségnapok számának növekedése, és a fagyos napok számának csökkenése hatással vannak mind a hagyományos, mind az intenzív növénytermesztésre.

Biztosítás nélkül nagy kockázatokkal jár a termelés és ez a mezőgazdasági termelőkben is tudatosult. Mégis érezhető az eső után köpönyeg hatás is, a gazdák hajlamosabbak a biztosítás megkötésére, miután már bekövetkezett a kár. Ausztráliában 2020-ban, a koronavírus után hirtelen megugrott a mezőgazdasági biztosítások iránti kereslet. (O'Brien 2020) Az elemzés során is megállapítást nyert, hogy a 2020 után a biztosított területek folyamatos növekedésnek indultak, és nőttek a befizetett biztosítási díjak. A nem díjtámogatott biztosított gazdaságok száma nem csökkent 2020-ban, majd csak 2022 után esett vissza a számuk. Ez a fajta stabilitás utalhat arra, hogy erre kihatással az aktuális gazdasági helyzet és a biztosítási költségek változása van. Egy 1997-es kansasi felmérés szerint a gazdák nagyobb hajlandóságot mutattak a biztosítás megkötésére aszályos időszakokban, mint a kedvezőbb, „jobb” években. (Walters, Shumway, Chouinard & Wandschneider 2015, 109) Magyarországon is kitűnik az elemzésben, hogy az aszályos időszakban megnövekedtek a biztosított gazdaságok száma, a biztosított területek és a befizetett biztosítási díjak.

Az egyes számú hipotézis, miszerint a díjtámogatott biztosítások fejlődése évről évre több biztosított gazdaságot eredményez, részben teljesült ugyanis 2018-tól 2020-ig növekedtek a biztosított gazdaságok száma, viszont 2020-tól a COVID-19 hatására csökkenés következett be, amit hullámváz követett az évek során. 2022-ben növekedett a díjtámogatott biztosított gazdaságok száma majd 2023-ban ismét csökkent.

A kettes számú hipotézis miszerint a biztosított területek változása egyenesen arányos a befizetett biztosítási díjak változásával, részben teljesült. A díjtámogatott kategória esetében 2020-tól 2022-ig mind a befizetett biztosítási díjak mind a biztosított területek növekedtek. 2018-tól 2020-ig fordított arányosság figyelhető meg e két tényező között. A nem díjtámogatott kategória esetében 2018-tól 2020-ig figyelhető meg arányosság, a befizetett

biztosítási díjak együtt csökkentek a biztosított területekkel. Hasonló arányosság vehető észre 2022-ről és 2023-ra.

A globális éghajlatváltozás hatására az időjárás évről évre kiszámíthatatlanabbá válik és előbb-utóbb egyre több régióban fogja tudatosítani a gazdáknak a biztosítási szolgáltatások hasznosságát. A biztosítások fontos szerepet játszanak a mezőgazdasági termelők számára a kockázatcsökkentésben, és a kormányzati támogatások hozzájárultak a szektor stabilitásához. Az adatok alapján megállapítható, hogy a jövőben is szükség lesz a biztosítási rendszerek finomítására és az állami szerepvállalás folytatására, hogy a termelők hatékonyabban tudjanak védekezni a változó időjárási körülményekkel és más kockázatokkal szemben.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK

1. AKI, (2022): Kockázatkezelési rendszer, <https://www.aki.gov.hu/termek/a-mezogazdasagi-kockazatkezelesi-rendszer-mukodesenek-ertekelese-2022/> (Letöltve 2024.10.16)
2. AKI, (2023): Kockázatkezelési rendszer, <https://www.aki.gov.hu/termek/a-mezogazdasagi-kockazatkezelesi-rendszer-mukodesenek-ertekelese-2023/> (Letöltve: 2024.10.16)
3. AKI, Mezőgazdasági biztosítások (2023): <https://www.aki.gov.hu/termek/mezogazdasagi-biztositasok-2023-ev/> (Letöltve: 2024.09.25)
4. AKI, Mezőgazdasági biztosítások (2022): <https://www.aki.gov.hu/termek/mezogazdasagi-biztositasok-2022-ev/> (Letöltve: 2024.09.25)
5. AKI, Mezőgazdasági biztosítások (2021): <https://www.aki.gov.hu/termek/mezogazdasagi-biztositasok-2021-ev/> (Letöltve: 2024.09.25)
6. AKI, (2009): Kockázatok és kockázatkezelés a mezőgazdaságban, Agrárgazdasági Tanulmányok 6.sz. <https://www.aki.gov.hu/termek/kockazatok-es-kockazatkezeles-a-mezogazdasagban/> (letöltve: 2024.09.05)
7. Balogh P. Ertsey I. Kovács S. (2007): Survival analysis of culling reasons and examination of the economic risks of production period in sow culling, 104th Seminar, September 5-8, 2007, Budapest, Hungary 7794, European Association of Agricultural Economists.
8. Baranyi A. – Pataki L., (2006): A Biztosítótársaságok vagyoni kockázat kezelése a mezőgazdasági vállalkozások gyakorlatában, Gazdálkodás 50. Évfolyam 15. Különkiadás.
9. Barnett B. J. and Mahul O., (2007): Weather Index Insurance for Agriculture and Rural Areas in Lower-Income Countries, American Journal of Agricultural Economics, Dec., 2007, Vol. 89, No. 5, Oxford University Press on behalf of the Agricultural & Applied Economics Association.
10. Biztoshely Biztosítási Portál, (2024): <https://www.biztoshely.hu/elerhetosegeink.html> (Letöltve 2024.10.15)
11. Buzás Gy. (2000): A gazdasági kockázat kezelése, biztosítás In: Buzas Gy (szerk.) Mezőgazdasági üzemtan I. Budapest, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó

12. Dunkel Z., Bozó L., Geresdi I. (2018): Az Éghajlatváltozás Hatására Fellépő Környezeti Változások És Természeti Veszélyek, Földrajzi Közlemények, vol. 142. nr. 4, 261-271 o.
13. Fleischer T., (2006): Innováció, Növekedés, Kockázat, Stratégiai kutatások – Magyarország 2015, Fenntartható Fejlődés Magyarországon - Jövőképek És Forgatókönyvek, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, pp. 275-284.
14. Fogarasi J., Kemény G., Keményné H. Zs., Kóti A., Lőrincz K., Miskó K., Péter K., Zubor-N. A., (2021): Természeti kockázatok kezelésének tapasztalatai a hazai Növénytermesztésben 2012–2017, NAIK Agrárgazdasági Kutatóintézet Kiadó, Budapest 2021.
15. Füzesi D., (2017): A díjtámogatott növénybiztosítás az első öt év tükrében, Biztosítás és kockázat, A biztosítási szakma tudományos folyóirata. IV. Évfolyam 2. sz. pp. 76-81.
16. Gál T. Komlósi I. (2010): Sztochasztikus Data Envelopment Analysis (DEA) alkalmazása magyarországi tehenészeti telepek hatékonyságának mérésére. Acta Agraria Kaposváriensis, Vol. 14. No. 3, 1-9.
17. Kiss M., (2024): Magyarország agrárgazdasági bemutatása és az ágazat sajátosságai, szakdolgozat, Pannon Egyetem Gazdálkodási Kar, Zalaegerszeg.
18. Központi Statisztikai Hivatal (KSH), (2023): <https://ksh.hu/s/helyzetkep-2023/#/kiadvany/mezogazdasag/a-mezogazdasagi-kibocsatas-volumenvaltozasa-az-europai-unio-legnagyobb-kibocsato-tagorszagaiban-2023> (Letöltve: 2024.10.09)
19. Központi Statisztikai Hivatal (KSH), (2023): <https://ksh.hu/s/helyzetkep-2023/#/kiadvany/mezogazdasag/a-mezogazdasag-hozzajarulasa-a-gdp-volumenvaltozasahoz> (Letöltve: 2024.10.09)
20. Központi Statisztikai Hivatal (KSH), (2023): https://www.ksh.hu/stadat_files/kor/hu/kor0039.html (Letöltve: 2024.10.22)
21. Központi Statisztikai Hivatal (KSH), https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0021.html (Letöltve: 2024.10.15)
22. Központi Statisztikai Hivatal (KSH), Agrárium, 2023, előzetes adatok <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/agrarium-2023-elozetes-adatok/index.html> (Letöltve: 2024.10.09)
23. Lakatos A., (2021): A mezőgazdasági biztosítások helyzetének és kihívásainak általános áttekintése, Partiumi Egyetemi Szemle, XX. évf., 1/2021 sz. pp 51-67.

24. Mabisz.hu, (2020): Idén is a jég okozhatja majd a legtöbb mezőgazdasági kárt, <https://mabisz.hu/szemle/?p=30899> (Letöltve:2024.04.11.)
25. Mezőgazdasági kézikönyv 5. Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer Működése (2019), Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/2992-a-mezogazdasagi-kockazatkezelesi-rendszer-mukodese> (Letöltve: 2024.04.10)
26. Nagy L., (2012): A növénytermesztés szerkezetének optimalizálása a kockázatok figyelembevételével, Agrárinformatika Folyóirat. 2012. 3. évfolyam 2. szám pp 61-71, Magyar Agrárinformatikai Szövetség.
27. O'Brien B. (2020), Worldwide Agriculture insurance premiums and government support, 26 May 2020, OBA Consulting, <https://www.obaconsulting.com.au/wp-content/uploads/2021/12/OBA-Chewing-The-Cud-issue-1-May-2020.pdf> (Letöltve: 2024.10.29.)
28. Szakács A. - Szakács Zs., (2014): A mezőgazdasági biztosítási piac újszerű megoldásainak vizsgálata a marketing és környezetvédelem tükrében. *Economica*. -7: 1 (2014), p. 125-133.
29. Szász Zoltán (2023): Nagy veszélyben a mezőgazdaság: a 2022-es aszály csak a kezdet volt, agrarszektor.hu, <https://www.agrarszektor.hu/noveny/20230501/nagy-veszelyben-a-mezogazdasag-a-2022-es-aszaly-csak-a-kezdet-volt-43311> (Letöltve: 2024.04.11)
30. Varga Zoltán, (2024): Odavág a teljes idei GDP-nek az agráriumot sújtó aszály, Index.hu, <https://index.hu/velemeney/2024/09/02/gdp-mezogazdasag-magyar-gazdasag-gazdasagi-adatok-recesszio-agrarium/> (Letöltve:2024.09.05)
31. Walters C. G., Shumway C. R., Chouinard H. H. & Wandschneider P. R. (2015), Asymmetric Information and Profit Taking in Crop Insurance, *Applied Economic Perspectives and Policy*, 37, (1), 107-129.

MELLÉKLETEK

1. Melléklet: Az Agrárközgazdasági Intézet által publikált felhasznált statisztikai adatok a nem díjtámogatott mezőgazdasági biztosítások estében.

Gazdaságok száma (db.)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jég és tűz	5852	7179	7310	9807	11541	9588
Vihar	1517	2156	1997	2116	1754	1253
Téli fagy	163	606	123	182	174	89
Növénybiztosítás egyéb kockázat	907	413	376	206	970	249
Összesen	8439	10354	9806	12311	14439	11179
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Díj, MFt						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jég és tűz	2248	1813	1427	1189	1628	1088
Vihar	218	185	236	204	324	200
Téli fagy	43	35	22	30	40	20
Növénybiztosítás egyéb kockázat	77	50	69.44	40	238	114
Összesen	2586	2083	1754.44	1463	2230	1422
Biztosítási összeg, MFt						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jég és tűz	161910	202104	127398	216855	491933	384570
Vihar	13907	22102	21197	18998	31526	21568
Téli fagy	7018	2641	1221	2528	1656	1231
Növénybiztosítás egyéb kockázat	2020	15347	16232	4186	35358	13232
Összesen	184855	242194	166048	242567	560473	420601
Kárfizetés, MFt						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jég és tűz	743	683	338	510	584	215
Vihar	64	53	69	32	4	43
Téli fagy	3	32	1	17	3	0
Növénybiztosítás egyéb kockázat	0	91	91	4	348	14
Összesen	810	859	499	563	939	272
Kárhányad, %						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jég és tűz	33.1%	37.7%	23.7%	42.9%	35.9%	19.8%
Vihar	29.4%	28.6%	29.2%	15.7%	1.2%	21.5%
Téli fagy	7.0%	91.4%	4.5%	56.7%	7.5%	0.0%
Növénybiztosítás egyéb kockázat	0.0%	182.0%	131.0%	10.0%	146.2%	12.3%
Összesen	69.4%	339.7%	188.5%	125.2%	190.8%	53.5%
Biztosított terület (ha)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jég és tűz	638006	441383	352584	523339	654564	661668
Vihar	65832	52130	66401	51309	45543	35169
Téli fagy	23846	12051	8520	11432	5055	4284
Növénybiztosítás egyéb kockázat	46824	33106	30511	5563	32736	14351
Összesen	774508	538670	458016	591643	737898	715472

2. Melléklet: Az Agrárközgazdasági Intézet által publikált felhasznált statisztikai adatok a díjtámogatott mezőgazdasági biztosítások estében.

Gazdaságok száma (db.)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Díjtámogatott A	6016	7647	9914	10461	12423	11225
Díjtámogatott B	12899	6721	4178	3630	3549	3122
Díjtámogatott C	8391	14674	15683	14012	15530	15239
Díjtámogatott összesen	27306	29042	29775	28103	31502	29586
Kiegészítő díjtámogatotthoz	22415	26646	28683	23037	26106	23537
Díjtámogatott és kiegészítő összesen	49721	55688	58458	51140	57608	53123
Díj, MFt						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Díjtámogatott A	4300.8	5288.8	6496.5	9301.6	17080	15202.9
Díjtámogatott B	3883.9	1593.5	1933.4	2069.1	2779	3235.2
Díjtámogatott C	2005.8	4376.6	4639.7	5848.6	9916.3	8864.6
Díjtámogatott összesen	10190.5	11258.9	13069.6	17219.3	29775.3	27302.7
Kiegészítő díjtámogatotthoz	406.7	375	1159.9	526.5	915.3	880.7
Díjtámogatott és kiegészítő összesen	10597.2	11633.9	14229.5	17745.8	30690.6	28183.4
Biztosítási összeg, MFt						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Díjtámogatott A	106228	136088	149457	274111	515177	448052
Díjtámogatott B	427295	62936	49917	75446	98522	90329
Díjtámogatott C	137978	513001	333741	519159	886640	564931
Díjtámogatott összesen	671501	712025	533115	868716	1500339	1103312
Kiegészítő díjtámogatotthoz	694649	771890	534165	841257	1490159	886861
Díjtámogatott és kiegészítő összesen	1366150	1483915	1067280	1709973	2990498	1990173
Kárkifizetés, MFt						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Díjtámogatott A	401.6	1203.2	2055	3132	43035.2	3667.9
Díjtámogatott B	373.9	533.3	417	609	603.1	704.1
Díjtámogatott C	403.3	904.2	650	1887	3049.5	2118.8
Díjtámogatott összesen	1178.8	2640.7	3122	5628	46687.8	6490.8
Kiegészítő díjtámogatotthoz	2811.3	3103.2	2315	3503	4169.9	4659
Díjtámogatott és kiegészítő összesen	3990.1	5743.9	5437	9131	50857.7	11149.8
Kárhányad, %						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Díjtámogatott A	9.3%	22.7%	31.6%	33.7%	252.0%	24.1%
Díjtámogatott B	9.6%	33.5%	21.6%	29.4%	21.7%	21.8%
Díjtámogatott C	20.1%	20.7%	14.0%	32.3%	30.8%	23.9%
Díjtámogatott összesen	11.6%	23.5%	23.9%	32.7%	156.8%	23.8%
Kiegészítő díjtámogatotthoz	691.2%	827.5%	199.6%	665.3%	455.6%	529.0%
Díjtámogatott és kiegészítő összesen	37.7%	49.4%	38.2%	51.5%	165.7%	39.6%
Biztosított terület (ha)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Díjtámogatott A	312218	396470	483810	587584	668869	696736
Díjtámogatott B	1234472	77286	68097	83919	77619	83745
Díjtámogatott C	416650	1305191	1168433	1127175	1169237	1169136
Díjtámogatott összesen	1963340	1778947	1720340	1798678	1915725	1949617
Kiegészítő díjtámogatotthoz	2012645	1787173	1180278	1682069	1774694	1938393
Díjtámogatott és kiegészítő összesen	3975985	3566120	2900618	3480747	3690419	3888010